

MEDENİYETLER ÇATIŞMASI TEORİSİ VE DİNLER ÇATIŞMASI “KENDİNİ GERÇEKLEŞTİREN KEHANET”

Haydar GÖLBAŞI* ve Ayhan DEVER**

Özet

Bu çalışmanın amacı Huntington'un Medeniyetler Çatışması Teorisi'nin olası bir dinler arası savaşa çağrışım yapıp yapmadığı sorunsalıdır.

Huntington, bundan sonra Dünya'nın kültürel etmenlere bağlı olarak şekilleneceğini söylemekte ve buna bağlı olarak kendince din sınıflandırmaları yapmaktadır.

Ancak, bu teorinin temelinde dinler bulunmaktadır ve kapitalizme yeni düşman olarak İslam'a yönelik çıkarımsamalar da bulunmaktadır.

11 Eylül olayları ile ön plana çıkan, dinler arası çatışmalar özellikle Hıristiyanlık-İslamiyet dinleri arasında şekillenmektedir. Hıristiyanlık gelişmiş ülkelerin dinini temsil ederken, İslam ise sömürülen ülkeleri temsil etmektedir. Bu nokta da kapitalizmin karşısına yeni düşman olarak çıkartılmaya çalışılan İslam dinini görmekteyiz.

Anahtar Sözcükler: Huntington, Medeniyetler Çatışması, 11 Eylül, Terör, Din, Şarkiyatçılık.

The Clash of Civilizations Theory and Clash of Religions

Abstract

The aim of this article is whether Huntington's theory of "Civilizations Clashes" Theory has an association for a fight (war) between religions.

Huntington claims that the world will be shaped depending on cultural factors, and setting out from this theory he makes classification of the main religions of the world.

But in the base of this theory are religions and he reaches some conclusions claiming that the new enemy of capitalism is Islam.

The clashes between religions which have seemed to occur starting with the event of September 11th are between Islam and Christianity. While Christianity is representing the religion of developed (western) countries, Islam is representing the religion of exploited ones. At this point we see Islam as a new enemy against capitalism.

Key Words: Huntington, Civilization Clashes Theory, September 11th, Terror, Religion, Orientalism

---

* Öğr. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi, Cumhuriyet Meslek Yüksek Okulu, Sivas

** Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sivas

GİRİŞ

Bu çalışmada Huntington'un "Medeniyetler Çatışması Tezi"nin, dinler arası bir çatışmaya vurgu yapıp yapmadığı sorunsalı üzerinde durulmaktadır. Bu meş'um tez, gerçekten de iddia edildiği gibi suçsuz mu?, yoksa özünde "dinler arasında bir çatışmayı" olası kılan senaryolar içermekte midir?

Özellikle son zamanlarda kapitalist gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ülkelere karşı yaptığı saldırılar ya da daha açık bir ifadeyle Amerika, Batı ve İsrail'in; Afganistan, Irak, Filistin ve Lübnan'a yaptığı saldırılar, bu teoriyi bir kez daha ön plana çıkartmaktadır. Çünkü bu saldırıların hepsinin ortak özelliği farklı dinlerin çatıştığı gerçeğidir. Saldırıları, Hıristiyan ve Musevi dinine inanan bireylerden gelirken, saldırılan ülkeler ise Müslüman ülkelerdir. İşte bu noktada şu soruyu sorabiliriz; 21. yüzyıl din savaşlarına mı sahne olacak?

Çalışmamızın ilk bölümünde makalemizin başlığını oluşturan Samuel P. Huntington'un "Medeniyetler Çatışması Teorisi" hakkında genel bir bilgi verilerek, teori hakkında kısa da olsa bir fikir sahibi olmamız sağlanacaktır. Ardından Kapitalizmin yeni düşmanı olarak atfedilen İslam konusuna Din ve Terör başlığı altında değinilecektir. Daha sonra İslam, Şarkiyatçılık ve Medeniyetler konusuna değinilerek olaylara ilişkin farklı görüşlere yer verilecektir. Son konu olarak 11 Eylül saldırılarına değinilerek olaylar bir sonuca bağlanacaktır.

1. Medeniyetler Çatışması Tezi'ne Kısa Bir Bakış

Samuel P. Huntington tarafından hazırlanan makale 1993 yılında Foreign Affairs Dergisi'nin Yaz Dönemi sayısında yayınlandı. Huntington'un bu tezi, Fukuyama'nın Tarihin Sonu tezine karşılık olarak Dünya'da yeni hareketlenmelerin olacağını ve 21. yüzyılın Medeniyetler Çatışmalarına sahne olacağını öngörmektedir.

Huntington, makalenin özünü şu şekilde özetlemektedir: "Benim faraziyem şudur ki; bu yeni dünya'da mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ya da ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı kültürel olacak. Milli devletler, Dünya'daki hadiselerin yine en güçlü aktörleri olacak fakat global politikanın asıl mücadeleleri, farklı medeniyetlere mensup grup ve milletler arasında meydana gelecek"(Huntington,1995:22).

Huntington'a göre; bundan sonra Dünya'daki mücadelenin esas kaynağını ideolojik veya ekonomik faktörler değil de kültürel nedenler oluşturacaktır. Milli (Ulus) devletler, az da olsa önemini yitirecek ve Dünya'daki mücadelelerin temelinde, farklı medeniyetlere sahip milletler (gruplar) yer alacaktır.

Huntington, kendince bir takım medeniyet ayrımları, belli bir medeniyet sınıflandırması da yapmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle, birbirleri ile çatışma

ihhtimali bulunan uygarlıkları sıralamaktadır. Ancak, Huntington'dan çok daha önceleri "A Study of History" adlı çalışmasında tarihçi Arnold Toynbee, kendi uygarlık sınıflamasını ortaya koymuştur. Toynbee, sınıflamalarında 21 uygarlıktan söz ederken, Huntington 7-8 uygarlığı içerisine alan bir medeniyet sınıflandırmadan söz etmektedir.

"Medeniyet kimliği, gelecekte artan bir şekilde ehemmiyet kazanacak ve dünya büyük ölçüde, belli başlı yedi veya sekiz medeniyet arasındaki etkileşimle şekillenecektir. Bunların içine Batı, Konfüçyus, Japon, İslam, Hint, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve muhtemelen Afrika medeniyetleri giriyor" (Huntington, 1995 :27). Tamamen masum gibi görünen bu sınıflandırmayı biraz daha dikkatlice inceleyecek olursak, bu uygarlık sınıflandırmasının temelinde bir takım dinsel ayrımların olduğunu görürüz. Batı'da Hıristiyanlık, Çin'de Konfüçyüs dini (inanışı), Japonya'da Şintoizm ve Budizm, Asya'da ve Ortadoğu'da İslam, Balkanlar'da (Slavlarda) Ortodoks inancı, Latin Amerika'da eski dinsel inançların başatlığı ve Afrika'da ise kabile yaşantılarına bağlı olarak ortaya çıkan ilkel dinler.

Bu noktada Murat YILMAZ'ın "Medeniyetler Çatışması Tezi" hakkındaki bulgusu önemlidir: "Huntington, makalesinde uygarlıklar ya da medeniyetler çatışmasından, medeniyet çatışmasını ele alıyor. Medeniyet; şehirleşmek, şehir hayatını benimsemek anlamına gelir. Teknik anlamda kültürün maddi ve teknik unsurlarını ifade eden bir terimdir. Arapça şehir demek olan 'Medine' kelimesinden türetilen medeniyet..." (Yılmaz, 1995:22).

Altınbaş'ta Yılmaz'ın bu ifadesini desteklemekte ve şöyle demektedir: "Devletler gibi medeniyetlerin birbirleri ile savaşağını ileri süren Huntington, her ne kadar dinin tanımını yapmasa ve medeniyet ile din arasındaki ayrımı ya da bağlantıyı göstermese de, dinin medeniyetlerin tanımlanmasındaki başlıca unsur olduğu görülmektedir"(Altınbaş,53:2006)

Yılmaz ve Altınbaş'ın vurgularından sonra diyebiliriz ki; Huntington'un "Medeniyetler Çatışması Tezi", tamamen dinsel bir kimliğe bürünmese bile, bir takım dinsel çağrışımlar içermektedir. Çünkü teoriye isim olarak özenle seçilen "medeniyet" kelimesi Arapça bir kelimedir ve bundan dolayı da Batılı bir düşünürün, Arapça kökenli bir kelimeyi seçmesi de düşündürücüdür. Batılı bir yazar; makalesinde başlık olarak, İslam dininin temel dili olan Arapçadan bir kelime seçmiştir. Ayrıca dinin, medeniyet tanımında esas bir faktör olduğu da unutulmamalıdır.

2. Kapitalizme Yeni Düşman: İslâm

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber, medeniyetlerin birbirleri ile olan çatışmaları az da olsa duruldu. Bu durum, medeniyetler arası çatışmaların yok olduğu anlamına gelmez. Çünkü bu, kapitalizmin özüne aykırı olacaktır. Kapitalizmin ilerlemesi ve gelişmesi, kendisine

yaratacağı düşmanlar ile mümkün olacakken, bu noktada kapitalizmin düşmansız kalması söz konusu olamaz.

Dünya kapitalizminin kalbi olan Amerika, bu özelliğini devam ettirebilmek için kendisine düşman yaratmak zorundadır. “Avrupa’da Kimlik Sorunu ve Medeniyetler Çatışması” isimli makalesinde Altınbaş, Medeniyetler Çatışması Tezi’nin Amerika’nın kendisine düşman yaratma aracı olduğunu belirtmekte şöyle demektedir:

“Huntington, Amerikalıdır ve genel kaniya göre Medeniyetler Çatışması tezi ABD merkezli düşünülerek, düşman yaratmak üzerine hazırlanmış bir dış politika aracıdır”(Altınbaş,55:2006).

Huntington’un açıklamalarından, pek belirgin bir şekilde olmasa bile Sovyetler Birliği’nin yerini İslam almalıdır şeklinde imalara rastlanılmaktadır. Yani Batı’nın aradığı, Sovyetlerin yerine geçmesi gereken yeni düşman bulunmuştur. İnalçık bu konuda şöyle demektedir: “...Batı, medeniyetini en sert biçimde tehdit eden din-medeniyet olarak İslam’ı görmektedir”(İnalçık, 1998:20).

İslam’ın, Batı medeniyetini tehdit etmesinin nedenini Kongar şöyle açıklamaktadır: “Huntington’a göre Batı Uygarlığı’nın görelî etkisi azalmaktadır, buna karşılık Asya Uygarlıkları’nın ekonomik, askeri ve siyasal güçleri artmaktadır. Müslüman ülkelerde nüfus patlaması yaşanmaktadır. Huntington’a göre; 21. yy’da medeniyetler arasındaki asıl etkileşim; Batı, İslam ve Çin Dünya’ları arasında olacaktır (Kongar, 2002:49).

Huntington’da İslam ülkelerinin güçlendiğini ve Batı’nın görelî etkisinin azaldığını belirtmektedir: “Medeniyetler arasındaki güç dengesi değişmektedir. Görelî etkilik bakımından Batı gerilemekte; Asya medeniyetleri ekonomik, askeri, siyasal güçlerini genişletip yaymaktadır. İslam, Müslüman ülkeler ve komşuları için istikrarsızlığa neden olan demografik bir patlama içine girmiştir”(Huntington, 2006:23).

İslam ülkelerindeki hızlı nüfus artışı, İslam dininin daha hızlı yayılması ve İslam ülkelerinin silahlanması, Batı’nın İslam’ı düşman olarak görmesinde başlıca nedenler olarak gösterilebilir. Ancak Batı için İslam ülkelerindeki ayaklanmaların, silahlanmaların ürkütücü bir durumda olması düşündürücüdür. Çünkü Batı, yıllardır Doğu (özellikle de İslam) Medeniyetlerini sömürmekte ve fakirleştirmektedir. Sömürülen Doğu toplumlarıdır ve güçlü olmaya çalışmaları da en doğal haklarıdır. Eğer ki; Batı, sömürülen durumda olsa idi, şu an Doğu’nun yaptığını yapacak ve güçlenmeye çalışacaktı.

Batılılar, İslam ülkelerinin geri kalmışlığını, hızlı nüfus artışı, bu ülkelerdeki açlığı bahane ederek, bu faktörlerin, Müslümanların Batılılardan nefret etmesine neden olduğunu söylemektedirler. Çünkü Batı da gelişmiş, modern

devletler de yaşayan zengin, aç olmayan ve insan haklarına tamamen saygılı vatandaşlar yaşamaktadır.

Medeniyetler Uzlaşması isimli çalışmasında Richard Müller Batı'dan neden nefret edildiği konusunda şöyle demektedir: "Batının emperyal üstünlüğü karşısında Dünya'nın geri kalan ülkelerinde bir düşmanlık baş göstermiştir. Güç dengeleri değiştikçe Batı kültürüne karşı taarruzlar da artacaktır" (Müller, 2001: 13).

Aynı konuyla ilgili olarak New York Observer gazetesindeki köşesinde Richard Brookhiser şunları ifade etmektedir: "Yeryüzünün herhangi bir yerinde, yaşadığı koşullardan memnun olmayan insanlar, dönüp bize baktıklarında, başka seçeneklerinin de olabileceğini fark ediyorlar. Birazcık akli olan herkes ya bu ülkeye gelmeye ya da bu ülkeyi taklit etmeye çalışır. Aklından zoru olanlar sorunların sorumlusu olarak bizi görürler, tarihsel olarak aramızda düşmanlık oluşmuş ülkelerden birinden olanlar ise bizi öldürmeye çalışırlar. Bütün Dünya'daki kaybedenler bizden nefret eder, çünkü biz güçlü, zengin ve iyiyiz" (Akt: Sardar-Davies, 2004:19).

City Journal gazetesi muhabirlerinden David Hansow'da aynı fikirdedir: "Bizden nefret ediyorlar, çünkü geri kalmış, yozlaşmış bir kültürden geliyorlar. Amerika'nın gücünü ve itibarını kıskanıyorlar" (Akt: Sardar-Davies, 2004:22).

Batı'nın, Müslüman ülkeleri geri kalmış, yobaz, fakir olarak görmesi ve bunun sonucunda da Müslüman ülkelerin terörist ülkeler olarak adlandırılması, Müslümanlarında Batıyı kıskanması sonucu 11 Eylül olayı gerçekleştirilmiştir. Batı aradığı yeni düşmanı hemen bulmuştur.

Ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında "kurban" durumunda olan Amerika kendisine karşı düşman olarak gördüğü Müslüman ülkelerden birisine yaptığı saldırı "cani" durumuna gelmiştir. Çünkü Amerika için herhangi bir tehdit oluşturmayan bir ülkeye saldırması ve bunu da "komşuları için tehdit ediyor, çünkü kitle imha silahlarına sahip" bahanesine sarılarak yapması Amerika'nın haklı durumdan haksız duruma düşmesine neden olmuştur. Amerika; fakir, insan haklarının olmadığı, insanların açlıktan kırıldığına inandığı Müslüman bir ülke olan Irak'a saldırısının temelinde buradaki mutsuz insanları mutlu etmeye yönelik olduğunu belirtmektedir.

3. Din ve Terör

Din, toplumsal hayatın devamını sağlayan en büyük toplumsal güçlerden birisidir. Gündelik hayatımız, varoluş nedenlerini kutsal kitaplardan alan bir takım kurallarla, gelenek göreneklerle, ibadet şekilleriyle çevrili durumdadır.

Marx, dinin; geri kalmış (sömürülen) toplumların ahyonu olduğunu ve halkın din sayesinde uyutulduğunu söylemektedir. Gerçekten de, az gelişmiş toplumlarda din daha başat bir durumdadır ve dinsel kurallar daha geçerlidir. Bu toplumlarda, hemen her şey dinsel kurallarla belirlenir. Bu kurallara karşı gelmek dine karşı

gelmek olduğundan herhangi bir başkaldırıya rastlanılmaz. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde dinsel temalar daha geri plandadır. Bu toplumlarda, toplumsal kuralları belirleyen faktör akıldır. Aydınlanma söylemi ile beraber; kişi kendi aklını kullanmaya başlamış ve akıl doğmaların etkisinden kurtularak özgürleşmiştir. Ancak gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların; sığınacak, kendilerine öte dünya için güzel vaatlerde bulunacak inançlar araması bir takım dinsel tarikatları da beraberinde getirmiştir. Gelişmiş ülkelerde insanları kurtuluşa çağıran tarikatların oldukça fazla olması bu “kurtuluş arama” mücadelesinin bir sonucudur.

Din, sömürülen toplumlarda afyon görevi yapadursun, günümüzde dinin bu özelliğini yavaş yavaş kaybettiğini görmekteyiz. Bunun yerine dünlerin “şok etkisi” yaratacağı bir döneme girmiş bulunmaktayız. Huntington’un Medeniyetler Çatışması Tezini; dinler arasında bir savaş (özellikle Hıristiyanlığın diğer dinlere meydan okuması) olarak değerlendirmek, dinlerin şok edici etkisini gözler önüne serecektir. Çünkü yıllardır afyon görevini üstlenerek halkı uyutan din, bundan sonra savaş nedeni olacaktır. Dinlerin savaş nedeni olması ise bütün toplumlarda şok etkisi yaratacaktır. Çünkü kutsal olarak atfedilen din, bundan sonra savaş nedeni olacak ve bu durum halk arasında karışıklıklara, kaoslara neden olacaktır. Kutsalların savaşı(dinlerin savaşı), kutsalın kutsallığı sorunsalını da beraberinde getirecek ve kargaşa daha da artacaktır.

Ancak genel olarak bütün dinler; savaşı, terörü lanetler. Yeryüzündeki hiçbir din; şiddet, terör ve kan istemez. Buna karşılık son yıllarda terör ve din yakınlaştırmalarının fazlalaşmaya başladığını ve bir takım dinsel içerikli terör olaylarının gündeme geldiğini görmekteyiz.

Bu noktada, güçlü durumda olan uygarlığın dininin –Hıristiyanlık- teröre konu olması, terörle adının anılması bile bir suç olurken Medeniyetler Çatışması Tezi’yle Batı’nın karşısına bir düşman olarak getirilen az gelişmiş ve sömürülen durumda olan İslam ülkeleri ve Ortadoğu’da büyük taraftar bulan İslam dini terörler birlikte anılır olmuştur. Gerçekten de herhangi bir yayın organında – kitap, dergi, Tv, radyo vb- Hıristiyan kaynaklı bir terörden hiçbir zaman söz edilmezden, İslam kaynaklı terör (İslami Terör) ifadesi sürekli olarak bu yayın organlarında yer almaktadır. Bu ifadenin Dünya siyasi literatürüne girdiğine vurgu yapan Seydi konuyla ilgili olarak şöyle demektedir:“İslami Terör, militan İslam gibi kavramlar, daha çok 1980’li yılların sonunda, özellikle de Soğuk Savaş Dönemi’nin sona ermesiyle dünya siyasi literatürüne giren kavramlardır”(Seydi, 2003:1).

Unutulmaması gerekir ki; dinler şiddetin, terörün kaynağı, yaratıcısı olamaz. Dine saldırı, ancak ve ancak düşmanı küçük düşürmeye çalışmak veya moralini bozmak için yapılabilecek pekte hoş olmayan savaş stratejilerinden öte gidememektedir.

A. İslam, Şarkiyatçılık ve Medeniyetler Çatışması

Şarkiyatçılık ya da daha belirgin bir ifade ile Batılıların bakış açısıyla Doğu(lular). Özellikle Edward Said ile beraber anılan bu kavram, Batılıların, Doğu'yu nasıl algıladıklarını ve açıkladıklarını ifade etmek için kullanılmaktadır.

Batı sürekli olarak sömüren, güçlü olan durumundadır. Doğu ise sömürülendir, güçsüz olandır. Batı “biz” iken Doğu “öteki” olandır, istenmeyendir, düşman olunması gerektir.

Huntington, farkında olmadan “biz” ve “öteki” ayrımının temelinde din olduğunu söylemektedir. Huntington'a göre din ayrıştırıcı bir güce sahiptir ve bu ifadesini şu şekilde açıklamaktadır:

“İnsanlar, kimliklerini etnik ve dini terimlerle tanımladıkça, farklı din ve etnik yapılara mensup insanlarla kendileri arasında birbirine karşı ‘biz’ ve ‘onlar’ ilişkisinin var olduğunu muhtemelen göreceklerdir” (Huntington, 1995:27).

Huntington'a göre insanları biz ve ötekiler olarak ayıran asıl faktör dindir. O halde biz-ötekiler olarak nitelendirilen ve birbirini istemeyen, çekemeyen iki grubun birbirleri ile mücadeleleri dinsel inançlara göre şekil alacak ve ortaya çıkabilecek herhangi “biz-öteki” savaşının kaynağında din yer alacaktır. Medeniyetler Çatışması Teorisi, doğu-batı arasındaki biz ve ötekiler savaşının çıkmasını muhtemel olarak görmektedir ve bu savaşın temelinde de din yer almaktadır.

Doğu'nun dinleri de sürekli olarak Batı'nın düşmanca tavırlarından nasibini almıştır ve almaya devam etmektedir. Burada en çok tavır takınılan din Asya ve Ortadoğu'daki en fazla taraftar bulan kutsal bir din olan İslam'dır. Batı, İslam'ı küçümsemekte ve bu dine atfen bir takım sataşmalarda bulunmaktadır.

Said'in bu konudaki bulguları şu şekildedir: “Hristiyan inancının temel dayanağının Hz. İsa olmasından ötürü, büyük yanlışlıkla, Hristiyanlık için Hz. İsa neyse, İslam için de Hz. Muhammed'in aynı şey olduğu varsayıldı. Bundan ötürü İslam'a kalem atışmalarında ‘Muhammetçilik’ adı verildi. Hz. Muhammed için de sahtekar sıfatı kendiliğinden kullanıldı”(Said, 2004:70).

Şark kitaplığının düzenlenmesi işlemini yerine getiren D'Herbelot, kitaplığın Muhammed maddesinde şöyle bir açıklama yapmaktadır: “Kendini din diye adlandıran, bizim Muhammetçilik dediğimiz bir sapkınlığın yaratıcısı, kurucusu olan ünlü sahtekar Muhammet” (Akt: Said, 2004:70).

Konuyla ilgili bir başka çarpıcı örnek ise Dante'nin “İlahi Komedi” isimli şiirsel eserinde bulunmaktadır: “Maometto (Muhammed) Cehennemin 28. kantosunda ortaya çıkar. Cehennemin dokuz katından, sekizincisine, on Malebolge Bolgia'sından dokuzuncuya yerleştirilmiştir. Dolayısıyla Dante, Hz Muhammed'e

ulaşmadan önce günahları daha hafif insanların bulunduğu kattan geçer” (Akt: Said, 2004:78).

Batı, öteki olarak nitelendirdiği Doğu’yu tarihin hemen her döneminde (özellikle son iki yüz yıldır) sindirmeye, sövmeye ve yok etmeye çalışmaktadır. Bu yok ediş, Doğu’nun yok olup gitmesi şeklinde değil de Batılılaştırma olarak algılanmalıdır. Batılılaştırma ise beraberinde Hıristiyanlaştırmayı getirmektedir. Said tarafından aktarılan ve yukarıda yer alan üç örnek, Batı’nın İslam’ı bir uydurma din olarak gördüğünün bir göstergesidir.

Dünyayı batılılaştırma sevdasını İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi çok güzel bir şekilde özetlemektedir: “İnsan haklarına ve dine saygı duyulmasını garanti eden, ülkemizdeki zenginliğinde temelinde yatan değerlerin oluşturduğu uygarlığımızın üstünlüğünden kuşkumuz olmamalı. İslam dünyasında böyle bir kaygı yok ve bu sebeple geri. Üstün değerlere sahip olan Batı, yeni insanları batılılaştırıp fethetmek zorunda. Komünist Dünya ile İslam Dünyası’nın bir bölümünde bu oldu ama maalesef İslam Dünyası’nın bir bölümü 1400 yıl geride (Akt: Koru, 2002:71).

Batı, Dünya’nın tamamını Batılılaştırmak bunun sonucunda da Hıristiyanlaştırmak istemektedir. İşte bu noktada devreye Huntington’un Medeniyetler Çatışması Tezi girmektedir. Özellikle İslam’ın terörle beraber anıldığı konusuna değinmiştik. Ancak, çağrışımları ve özü itibarı ile barış anlamına gelen İslam Dini ile şiddet ve çatışma öğelerini içeren terörizmin nasıl olup ta yan yana kullanıldığı asıl sorundur. Günümüzde Batı’nın gözünde Müslüman eşittir terörist, İslam eşittir terörizm eşleştirmeleri yapılmaktadır.

Özellikle Huntington’un da Hıristiyanlığa rakip olarak İslam dinini göstermesi ve Batılıların İslam’a her zaman tavır takınması İslam ve terörün bir arada kullanılmasını sağlamaktadır.

Dönemin İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher’in İskoçya’da toplanan NATO Zirvesi (7-8 Haziran 1990)’nde söylediği 4 kelimelik cümle Batı’nın İslam’a neden bu şekilde davrandığının ispatıdır: “Yeni Düşman İslam Dünyası”.

B. Günümüzde Neler Oluyor? Yeni Haçlı Seferleri Başladı (mı?)

27 Kasım 1095’te Papa II. Urban, Fransa’daki Clermont Katedrali’nde önemli bir açıklama yapacağını ilan eder ve halk akın akın kiliseye gitmeye başlar. Kilise hınca hınç dolunca Papa’yı dinlemek isteyen binlerce insan kilisenin dışında kalır ve Papa’yı dışardan dinlerler. Çünkü biliyorlardır ki; Papa’nın söyleyecekleri çok önemlidir.

Papa, uzun ve tutkulu sözlerle Doğu’daki Hıristiyan din kardeşlerinin çektiği acıları anlatır ve şöyle der: “Doğu Hıristiyanları yardım istiyor. Türkler, Hıristiyan topraklarının merkezine ilerliyor. Burada yaşayanlara kötü muamele ediliyor ve kiliselerini kirletiyorlar. Batı Hıristiyanları, Doğu’yu kurtarmak için harekete

geçsin. Hem zenginler, hem de yoksullar gitmeli. Birbirlerini katletmekten vazgeçip bunun yerine haklı bir savaşa katılarak Tanrı adına çalışmalıdırlar. Tanrı, onlara öncülük edecektir”(Akt: Napoleoni,2004:145).

Açıklamalarında şehitliğin kutsallığına vurgu yapan Papa, bu kutsal savaşta ölenlerin tümünün cennete gideceğini ve orada kendilerine çok daha iyi bir yaşam sunulacağını söyler. Kutsal din savaşları bu şekilde başlamış oldu. 1096 yılında başlayan ve yüzlerce yıl devam eden Haçlı Seferleri, gerçek amacına hiçbir zaman ulaşamadı. Chateaubriand, Haçlı seferlerinin amacı için şöyle der: “Haçlılar sadece Kutsal Mezarı kurtarma peşinde değildiler daha ziyade, yeryüzünde cehaleti (bu cehalet islamdı elbet), zorbalığı, köleliği düzenli bir biçimde destekleyen uygarlık düşmanı bir itikadın mı, yoksa modern insanda hikmet dolu bir antikçağ ruhunun uyanmasını sağlayan rezil kölelik kurumunu ortadan kaldıran bir itikadın mı galip geleceğini öğrenmenin peşindeydiler” (Akt: Said, 2004: 184).

İslam uygarlığının 8.yy.’dan başlayarak yaklaşık 800 sene kadar gerek Avrupa’yı ve gerekse Asya kıtasını oldukça fazla etkilediği bir gerçektir. Edward Said, Hıristiyanların, İslam’a karşı gerçekleştirdiği savaşlarda yenilmesini unutamayacağını belirtmekte ve konuyla ilgili olarak şöyle demektedir: “Yedinci yüzyılın sonundan 1572 İnebahtı savaşına değin, gerek Araplara ve Osmanlı’ya özgü biçimiyle, gerekse Kuzey Afrika’yla İspanya’ya özgü biçimiyle İslam, Avrupa Hıristiyanlığına egemen olmuş ya da onu fiilen tehdit etmişti. İslam’ın Roma’ya üstün gelmesi, Roma’yı gölgede bırakması, geçmişte ya da günümüzde hiçbir Avrupalının zihninden silinmiş olamaz”(Said, 2004:84).

İşte o çağlardan başlayan ve günümüzde de halen devam eden İslam’ın o zamanlar Hıristiyanlığı, Roma’yı gölgede bırakması, şu an Batılının zihninden silinmemiştir ve de silineceğe benzememektedir. Batı’nın günümüzde yaptığı savaşların esas temelinde bu realitenin yatmış olma ihtimali çok yüksektir. Arnold Toynbee ise Uygarlıklar Yargılanıyor isimli eserinde şöyle demektedir: “Hıristiyan Dünyası, Hıristiyanlığın bir ürünü, fakat Hıristiyanlık Batı’da doğmamış, başka bir uygarlığın, İslam’ın sınırları içerisinde doğmuş. Bizler, Batılı Hıristiyanlar bir zamanlar dinimizin Filistin’de büyüdüğü yeri Müslümanlardan almaya çalıştık. Eğer haçlı seferleri başarılı olsaydı, Hıristiyan dünyası Asya’nın en önemli bölümlerine uzanmış olacaktı. Ne var ki Haçlı Seferleri başarısızlıkla sonuçlandı”(Toynbee, 2004:134).

Toynbee’nin açık yüreklilikle belirttiği bu durum günümüz Hıristiyanları içinde geçerlidir. Huntington’un Medeniyetler Çatışması Tezi, dine bir ayrıştırıcı görevi veriyordu. Bu rol ise bireyi biz ve onlar veya daha alışıldık bir ifade ile biz ve öteki ayrımı yapmaya sürüklüyordu. Burada Batı, biz iken; Doğu ise öteki’dir. Diğer bir genelleme ile Biz, Hıristiyan iken; Öteki Hıristiyan olmayandır. İşte bu noktada Hıristiyanlık (aynı şekilde Musevilikte) kendi dininin doğduğu toprakları Müslümanlardan arındırmak istemekte ve bu nedenle savaşmaktadırlar. Dikkat edilecek olursa Batı’nın düşmanı büyük bir çoğunlukla Müslümanlar olmuşlardır.

Batı hem haçlı seferlerinin intikamını almak hem de dinlerinin doğduğu yerleri homojenleştirmek için İslam'a sürekli olarak sataşmakta ve Müslümanlara şiddet uygulamaktadır.

C. 11 Eylül'den Günümüze

11 Eylül 2001 Amerika'nın karabasana uğradığı, afalladığı, acizleştiği bir tarihtir. Çünkü bu tarihte Amerika, tarihinde ilk kez kendi toprakları üzerinde yabancı bir saldırıya şahit olmuştur. Üstelik ABD'nin kendi yarattığı kişi(ler) tarafından Dünya kapitalizminin kalbi olan İkiz Kuleler, uçakla vurulmuş ve yaklaşık 3500 kişinin ölümüne neden olmuştur.

Bu saldırıları kabullenen El Kaide ise İslam'ı değerlere sahip olduğunu deklare eden bir örgüttü. Örgütün başında ise Usame Bin Ladin yer almaktadır.

Kongar'ın bu konuda söyledikleri dikkat çekicidir: "11 Eylül terörünü gerçekleştirdiğini artık kendisinde açıkça belirten Usame Bin Ladin, soğuk savaş döneminde ABD tarafından Afganistan'ı işgal eden Sovyetler Birliği'ne karşı yaratılmıştı (Kongar, 2002:17).

Amerika kendi yarattığı güç tarafından saldırıya uğramış ve binlerce can kaybı yaşanmıştı. 1996 yılına dönecek olursak, Usame Bin Ladin'in Afrika'nın doğu sahillerinden Müslüman Dünyasına seslendiğini görürüz: "Siyonist haçlı ittifakı ve işbirlikçileri eliyle yürütülen şiddet, eşitsizlik ve adaletsizlik ve adaletsizlik nedeniyle Müslüman halk acı çekiyor. Onlar (İsraililer) Kudüs'te ki kutsanmış toprakları, peygambere giden yolu işgal ettiler. Onlar iki kutsal yerin (Suudi Arabistan) topraklarını ihlal ettiklerinden Müslüman halk başlıca kâfirlerden kurtulmak için güçlerini birleştirmesi ve birbirlerini desteklemelidir. Cihat şehitleri Cennet'e gidecektir ve günahları silinecektir, Dünya'daki acı ve üzüntüyle dolu yaşamlarının yerini sonsuza kadar sürecek bir mutluluk ve 72 güzel bakire ile yapacakları evlilik alacaktır" (Napoleoni, 2004:146-147).

Papa II. Urban ile Usame Bin Ladin'in yaptığı konuşmalar arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Cennet müjdesi, öteki dünyada daha iyi bir hayatın beklediği iddiaları halkı daha iyi motive edebilmek ve kitleleri harekete geçirebilmek amacıyla söylenen klişeleşmiş sözlerdir.

Bu noktada görmekteyiz ki; Hıristiyanlara, Doğu Hıristiyanlarına yardım edilmesini bildiren kişi Hıristiyan dininin lideri konumunda bulunan Papa'dır. Müslümanlara da aynı şekilde telkinlerde bulunan kişi ise Usame Bin Ladin'dir. Bu noktada akıllara şöyle bir soru gelmektedir; Usame Bin Ladin kendisini halife olarak mı görüyor? Çünkü Hıristiyanlara çağrışı kendi din liderleri yaparken, Müslümanlara ise bu çağrışı dinsel motiflerle çevrili olduğunu iddia eden bir örgütün yöneticisi yapıyor. Müslümanlara yapılan bu çağrının daha fazla ses getirmesi ancak ve ancak bir halifenin var olmasıyla mümkündür. Usame Bin Ladin'in kendisi, halifenin yapması gerekeni yapmış ve Hıristiyanlara karşı bir

savaş (cihat) için bütün Müslümanlara çağrı yapmıştır. Bu bilgilere dayanarak diyebiliriz ki; Usame Bin Ladin'in yakın bir zaman içerisinde halifeliğini ilan etmesi ihtimal dâhilindedir. Buradan da şu yordamaya varabiliriz ki; önümüzdeki birkaç yıl içerisinde Usame Bin Ladin eğer halifeliğini ilan edecek olursa, tıpkı ikiz kulelere yapılan saldırılara benzer terör saldırılarının yapılması çok yüksek bir olasılıktır. Çünkü; halife olduğunu ilan etmesi için Müslüman dünyasından (özellikle de Arap dünyasından) destek bulması gerekmektedir.

11 Eylül saldırısına tekrar dönecek olursak bu tarihten itibaren ABD'nin ve Batı'nın, Müslümanlara bakış açısının tamamen değiştiğini görmekteyiz. Batı ve ABD, kendisine düşman ülkeler yarattı, saldırdı, öldürdü. 11 Eylül olayları, Dünya'nın jandarması durumunda bulunan süper güç ülkesini allak pullak etti. Amerika'nın kendisine gelmesi için 2-3 yıl geçecekti. Bu saldırıdan sonra Amerika halen güçlü olduğunu dünyaya gösterebilmek için sözde nedenlerle Irak'a saldırdı. Bu olay ABD'nin gövde gösterisidir.

11 Eylül olaylarının ardından, Amerika'da yaşayan Müslümanların hepsine neredeyse terörist gözüyle bakılmaya başlandı. "11 Eylül olayı sonrasında ABD'de yaşayan Müslümanlara nasıl davranılması gerektiği konusunda tartışmalar başladı. Cumhuriyetçi John Cooksey, Ortadoğu kökenli insanların ABD'ye girerken havaalanlarında ekstra sorgulanması gerektiğini vurguladı. 11 Eylül'den sonra yapılan araştırmalarda Amerikanın %58'i Müslümanların tren veya uçağa binerken daha sıkı kontrol edilmesini, %3ü Arap kökenli ABD'lilerin terörist saldırıların önlenmesi için tecrit edilmiş kamplara alınmasını istiyor"(Seydi, 2003:8).

Bu noktada Amerikalıların tepkilerinde haklı olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü özellikle yıllardır süren doğu-batı çekişmeleri, halkta karşı tarafın düşman, terörist olarak görülmesini sağlamış ve her iki grubun üyeleri tarafından, karşı taraftaki insanlar rakip, cellât olarak tanımlamıştır. Bu nedenle saldırıyı gerçekleştiren kişilerin Müslüman olmaları nedeniyle, tüm dünyadaki Müslümanlara cellât olarak bakılmakta ve suçlanmaktadır.

Edward Said ise "Sağduyunun Sesi" isimli makalesinde şöyle demektedir: "11 Eylül felaketini ve felakete verilen tepkilerin ağırlığını yaşayan 7 milyon Müslüman Amerikalı için yıpratıcı, bilhassa tatsız bir dönem. Saldırıların masum kurbanları arasında birçok Arap ve Müslüman da olmasına rağmen, bir bütün olarak bu guruba çeşitli biçimlerde yönetilen açık bir nefret havası söz konusu. George W. Bush hiç vakit geçirmeden Amerika ve Tanrıyı birbirinin müttefiki ilan edip, korkunç eylemleri gerçekleştiren 'çapulculara' karşı savaş ilan etti ve ölü veya diri ele geçirileceğini söyledi (Said, 2005:125).

Bush'un savaşa dinsel bir içerik yüklediğini belirten bir başka ifadesi ise şudur: "Biz tanrı tarafından seçilmiş ve tarih tarafından dünya adaleti için model olarak görevlendirilmiş bir ulusuz"(Seydi, 2003:6).

Bu sözler, Bush'un bir dinler arasında bir savaş çıkartma niyetinde olduğuna çağrışım yapmaktadır. ABD ve Batının amacının tüm dünyaya adaleti veya kendilerince demokrasiyi götürmek (ki Irak'a da demokrasi götürmüştü?) olduğunu söyleyebiliriz.

11 Eylül olayları ile hedef haline gelen Müslümanlar, o dönemlerde canlarından bezdirildi, hakaretlere uğradı. 11 Eylül faciasından sonra Batının, Müslümanlara bakış açısı tamamen değişti. Batı'nın tamamı, Müslümanları "cani" olarak görmeye başladı. Said bu konuda şöyle demektedir: "Yüzlerce Müslüman ve Arap dükkân sahibi, öğrenci, hicablanmış(kara çarşaf) kadın ve sıradan vatandaş hakarete maruz kaldı, diğer taraftan derhal öldürülmeleri gerektiğini savunan afişler ve duvar yazıları dört bir yanı kapladı"(Said, 2005:16).

The American Enterprise editörü Karina Roolins ise 11 Eylül faciasından bütün Müslümanların sorumlu olduğunu söylemekte ve şöyle demektedir: "Yek tek Müslümanların veya Müslüman toplulukların ve devletlerin masum olduğunu, olaylardan sorumlu tutulmayacaklarını düşünmek vahim hata olur. İslam kültürünün doğasında Batı düşmanlığı ve nefret vardır. Amerika'da yaşayan Müslümanların aslında vatansever olduklarına dair elimizde hiçbir veri yok"(Sardar-Davies, 2004:21).

11 Eylül olayları Dünya tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu tarih Huntington'un Medeniyetler Çatışması Tezinin geçerlilik kazandığı ve 21.yüzyılda din adına savaşların başladığı, özellikle Amerika'nın sabrının taşıdığı ve Bush'un deyişiyle "Tanrı tarafından adaleti yaymak için seçilen ulusun bu kutsal(?) görevini yapmaya başladığı bir tarihtir.

Geçtiğimiz yıllarda meydana gelen karikatür krizleri ve geçen aylarda cereyan eden İsrail'in Filistin ve Lübnan'a uyguladığı şiddet, Medeniyetler arasında bir din savaşının olduğunun/olacağına en güzel göstergelerindendir. Amerika'nın ve Batı'nın desteklediği İsrail'in Müslüman Arap ülkelerine uyguladığı şiddet uzun süre devam etmiş ve gerek Birleşmiş Milletlerin(ki Birleşmiş Milletler'e olan güvenin sarsıldığı, herhangi bir güce sahip olmadığı anlaşıldı) gerekse diğer ülkelerin bütün uyarılarına rağmen bu baskı devam etmişti. ABD ve batıyı arkasına alan İsrail bütün Dünya'ya kafa tutmuş ve bunun sonucunda da binlerce insan ölmüştü. Bu saldırıların temelinde daha öncede belirtildiği gibi Hıristiyanlık dininin doğduğu yerleri homojenleştirme ve Müslümanlardan arındırma düşüncesinin olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Medeniyetler Çatışması Tezi, özünde dinsel çağrışımları bulunan, 21. yüzyılda Dünya'nın tanıklık edeceği savaşların dine dayalı olacağını belirten bir tezdır. Rubenstein'in bu konuda ki görüşleri şu şekildedir:

“O (Huntington), tahmin ettiği medeniyetler çatışmasını tasvir ederken “kutsal savaş” (Holy War) ve Haçlı Seferi(Crusade) terimlerini sıkça kullanmıyor ise de, eğer tahmini doğru çıkarsa, bu çatışmaların niteliğinin böyle olacağı açıktır (RUBENSTEIN, 2002:90). Her ne kadar Huntington böyle bir saptamaya karşı olsa da çağrışımları ve özü itibarı ile bu tezin uyandırdığı etki ortadadır. Medeniyetler günümüzde büyük bir çoğunluklar din için savaşıyor. Dünya’ya baktığımız zaman çıkan savaşların farklı dinlere sahip olan uygarlıklar arasında olduğunu görüyoruz ve görmeye devam edeceğiz. Hıristiyanlık, Musevilik, Yahudilik ve İslam. 21. yüzyılda da Hıristiyanlık destekli Yahudilik, İslam’a saldırmaya devam edecektir. Çünkü gerek Hıristiyanlar, gerekse Yahudiler; dinlerinin ortaya ilk çıktığı yerleri ele geçirmek, Müslümanlardan arındırmak ve homojenleştirmek istemektedirler. Bu düşünce devam ettiği sürece savaşların önüne geçilmesi imkânsızdır.

İslam’a yönelik şiddet, özellikle son zamanlarda çok daha fazla artarken, buna paralel olarak İslam ülkelerinin silahlanması da beraberinde artmaktadır. Özellikle İsrail’in Filistin ve Lübnan’ı bomba yağmuruna tutması ve binlerce masum insanı öldürmesi sonrasında, herhangi bir uluslar arası kuruluşlardan bir ses gelmezken, Müslüman ülkeler olaya tepki gösterdiler. Aynı dine inandıkları insanları kurtarmaya çalıştılar. Diğerleri ise yani Hıristiyan ve Yahudiler daha fazla Müslüman’ı öldürmeye çalıştılar. Katliam günlerce sürdü, oysaki böyle bir teröre hiçbir şekilde gereksinim yoktu. Bu olayın dinler arası savaşın başlangıcını teşkil edebilecek durumda. Çünkü ötekiler, bizi yok etmek istiyor. Öteki olmanın özelliği bizi ortadan kaldırmaktan geçer. Bu nedenle 21. yy’da “biz” ve “ötekiler” arasındaki din savaşlarının devam etme olasılığı çok yüksektir.

Kaynakça

- ALTINBAŞ, Deniz; Avrupa’da Kimlik ve Medeniyetler Çatışması,(İç) *ASAM Stratejik İnceleme E-dergi*, s:52-61, 2006.
- HUNTINGTON, Samuel P. vd; *Medeniyetler Çatışması*, Vadi Yayınları, İstanbul, 1995.
- HUNTINGTON, Samuel P; *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, Okuyan Us Yay., 2006, İstanbul
- İNALCIK, Halil; *Türkiye ve Avrupa: Dün Bugün*, (İç) *Doğu Batı*, s: 7-28, Sayı:2, Şubat-Mart-Nisan, İstanbul, 1998.
- KONGAR, Emre; *Küresel Terör ve Türkiye*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- KORU, Fehmi; *Berlusconi Gerçekte Ne Dedi? (İç) 11 Eylül “O Kader Sabahı”*, Timaş Yay., İstanbul,2002.
- MULLER, Herald; *Kültürlerin Uzlaşması*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2001.

- NAPOLEONİ, Loretta; Modern Cihat “Terör Örgütlerinin Kasalarındaki Dolarlar Nereden Geliyor”, Bulut Yayınları, İstanbul, 2004.
- RUBENSTEIN, Richard; Yirmibirinci Yüzyılda Din, (İç) Doğu Batı, s:88-101, Sayı:20, Ağustos, Eylül, Ekim, İstanbul, 2002.
- SAID, Edward; Şarkiyatçılık “Batının Şark Anlayışları”, Metis Yayınları, İstanbul, 2004.
- SAID, Edward; Sağduyunun Sesi, (İç) Oslo’dan Irak’a ve Yol Haritası, Agora Kitaplığı, Çev: Murat UYURKULAK, İstanbul,2005.
- SARDAR, Z., DAVIES, M. Wyn; Amerika’dan Neden Nefret Ediliyor, Aykırı Yayınları, İstanbul,2004.
- SEYDİ; Süleyman; Batı’nın İslami Teröre Yaklaşımı,(İç): *Stradigma (E-dergi)*, Sayı:8, Eylül 2003
- TOYNBEE, Arnold; Uygarlıklar Yargılanıyor, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004